

Vestint el Foc de Can Rosés

Ferran Recio Calderó

En memòria del meu avi, el pintor Antoni Calderó Ges (1922 - 2017),
de qui vaig aprendre des de molt petit el que significava la vida de l'artista.
Sense ell i el suport de la meva família, res d'això hagués sigut possible.

Vestint el Foc de Can Rosés

Ferran Recio Calderó
19 de juny del 2018

Índex

Índex	6
Resum / Abstract	7
Objectius	8
El camí fins aquí	9
Contextualització	10
Seguiment, metodologia i col·laboracions	17
El Burgés Leopoldo	23
Sor Felipa	29
Bateig de Foc	34
Pàgina Web del projecte	39
Referents	40
Antecedents	42
Pressupost	44
Conclusions	45
Bibliografia / Glossari de termes	46
Dades de contacte	51

Resum / Abstract

To think about the folklore around fire in the context of Catalonia is to go back to its deepest roots in common with other European folkloric traditions. The balls de diables are one of the most representative icons of such Catalan folklore, and symbolize the rauxa (passion, festive craziness) as opposed to the seny (determination) which is characteristic of other Catalan traditions. Uncomfortable in terms of usually playing within a gray area in terms of regulations, streets are filled of small playful revolutions during festes majors (town festivities), in which people makes fun of those who have misbehaved, while reminding them of their fate, which is to burn on the Eternal Flame, where their sins will never be forgotten.

With the project Vestint el Foc de Can Rosés (Dressing Can Rosés' Fire) I aim at producing a series of new correfoc characters so that these can become part of the social imaginary at Les Corts neighbourhood in Barcelona. Although the project is developed in collaboration with the diables group Bocs de Can Rosés, as many other external associations and individual contributors as possible have been involved, thus creating synergies and bridges between them that would have not been possible otherwise. As a result, Bocs de Can Rosés have now two new showmates for Aegis, the fire beast in the group, and the neighbourhood has acquired two new correfoc figures inspired in its history.

Pensar en la tradició del foc des de Catalunya és pensar en un dels nostres vincles més profunds amb les tradicions europees. Els balls de diables, com a màxims exponents d'aquesta tradició, han esdevingut sempre la rauxa que es contraposa al seny de la majoria de tradicions catalanes. Volgudament incòmode de cara a les regulacions, durant les festes majors els carrers s'omplen de petites revoltes lúdiques on el poble es mofa de tots aquells que han obrat malament, tot recordant-los que el seu destí és cremar a la Flama Eterna on les seves faltes no seran mai oblidades.

Amb el projecte Vestint el Foc de Can Rosés pretenc produir un seguit de noves figures de correfoc perquè passin a formar part de l'imaginari del barri de Les Corts a Barcelona. Malgrat que el projecte es realitza com a col·laboració amb la colla de diables Bocs de Can Rosés, s'ha fet partícip del projecte a tantes agrupacions i persones com ha estat possible, generant sinergies i establint ponts que no s'haurien donat de forma accidental. Com a resultat, Bocs de Can Rosés ha aconseguit dos companys d'espectacle per l'Aegis, la bèstia de foc de la colla, mentre que el barri disposa de noves figures inspirades a la seva mateixa història.

Objectius

Els principals objectius del projecte són:

Produir dues figures de correfoc completes —vestimenta, màscara i estri per cremar pirotècnia— per la colla de diables Bocs de Can Rosés, complint amb tots els requisits de seguretat que comporta però sent fidel al disseny que la comissió de la colla accepti.

Incorporar dues noves figures a l'imaginari popular de la cultura del foc al barri de Les Corts que serveixin tant per recordar personatges propis de la història del barri com per millorar la qualitat dels correfocs que s'hi celebren.

Involucrar en el projecte a tantes entitats i persones com sigui possible per crear ponts i sinergies entre elles que no s'haurien donat d'altra manera.

Aprendre els procediments de producció de màscares òptimes per la celebració del correfoc i transmetre aquest coneixement a la colla de diables.

Aprendre els procediments de forja i soldadura de ferro per la elaboració dels ceptrots —estris amb els que cremen els diables en ocasions especials o en moments assenyalats d'un correfoc—.

Dissenyar unes figures amb uns estàndards de qualitat alts, amb una conceptualització i forma que vagi un pas més enllà del merament estètic.

Realitzar una correcta gestió del temps, del personal involucrat i de les finances d'un projecte de producció cultural d'aquesta mena i garantir que es segueix la planificació prevista.

El camí fins aquí

El foc sempre m'ha fascinat. Talment com escoltant un cant de sirena, de ben petit em podia passar hores mirant el crepitjar de la fusta a la llar de foc. Tornant a la cova dels avantpassats, el jugar harmònic i imprevisible de les flames sempre m'ha despertat la imaginació. Encara avui en dia, quan m'acosto al foc em sento hipnotitzat, com portat de turisme a una realitat on no hauria d'estar, tot interpretant un innocent voyeur que treu el cap per l'Abisme.

Donat que tota la meva família és natural de Blanes, em vaig criar veient el concurs internacional de focs artificials que cada any s'hi celebra. Allà vaig aprendre ben aviat la màgia de domesticar el foc amb la ciència. Il·luminant la nit amb milers d'estels fugissers de pólvora, aquells espectacles han estat sempre molt més que un simple entreteniment. Sentir el retomar diferit de les explosions al pit, percebre a cua d'ull com les ombres s'amaguen espantades pel rebombori i, sobretot, mirar enrere i veure com una platja plena de gom a gom mira amb ulls de nen el cel han estat imatges que m'han acompanyat des de llavors.

Amb aquestes vivències sempre presents, no vaig trigar gaire en interessar-me pels correfocs. Primer mirant-los de lluny, tot frisant perquè els meus pares m'hi deixessin entrar i, tant aviat com vaig aprendre a convèncer-los, equipat amb barret de palla i robes de cotó. Per primera vegada, el foc va deixar de ser per a mi una funció teatral i es va convertir en un autèntic art performatiu. Amb les guspises com un membre més del ball de diables, la relació es va tornar molt més estreta. Com si d'un amor d'estiu es tractés, any rere any persuadia els amics d'anar sempre ben equipats a les festes majors.

En entrar a la universitat, vaig deixar enrere la Girona que m'havia vist créixer per venir a Barcelona. Anant a alguns correfocs de barri vaig desanimar-me en veure que ningú ballava amb els diables. Amb la sensació d'haver vist una cercavila caòtica i minúscula, vaig esperar amb ganes el famós correfoc de la Mercé, però només va servir per confirmar la meva sospita. Com passat per una lent d'augment, totes les tradicions que havia vist de sempre es magnificaven

a la Ciutat Comtal, fins a convertir-les en monstruosos centpeus impersonals que serpentegen pels carrers, apartant tant a barcelonins com a turistes badocs.

Per sort, la casualitat ha fet que vàries de les meves amigues m'hagin descobert l'inabastable món de l'associacionisme dels barris de Barcelona. A còpia de centres cívics i casals, aquesta xarxa abstracta d'associacions manté viva una cultura increïblement rica que va molt més enllà de les festes de barri i la Festa Major.

D'ençà he conegut diverses colles de percussió i de foc dels barris de Sants i de Les Corts i, a pràcticament totes elles, m'he sentit acollit sense ser-ne ni membre. Per això, en acostar-se el moment de pensar en aquest projecte final de grau, no he pogut evitar recordar de nou els correfocs. Amb tot, i pecant de falta d'humilitat, m'he proposat intentar aportar el meu gra de sorra al món del foc, que tant ha significat per mi.

Contextualització

El projecte Vestint el Foc de Can Rosés va néixer amb la intenció de produir una sèrie de figures de correfoc per la colla de diables Bocs de Can Rosés. Aquestes noves figures serviran de vestits de gala per les celebracions d'algunes festivitats del barri de Les Corts. Un nou producte cultural que aspira a formar part de l'imaginari del barri juntament amb l'Aegís, el Guardià de les Corts, en Jaume II, l'Elisenda de Montcada o en Pau Farinetes.

Tot i això, perquè un projecte d'aquesta mena arribi a bon port, ha estat necessari entendre des de com funciona una colla de diables, fins a la història del propi barri, passant per les regulacions de seguretat i la gestió d'actes culturals.

Història del correfoc

Les primeres evidències documentals a Catalunya sobre representacions teatrals de carrer on apareixen diables les trobem a les relacions de les Solemnitats Urbanes de finals de l'Edat Mitjana. Aquest tipus d'entremès es representava durant el Corpus i era molt popular al territori català durant el s.XV (Crespi Vallbona, M. 2003. pàgina 256).

Tot i això, no es pot parlar amb propietat del ball de diables fins al s.XVI, on ja trobem referències a seguicis festius que fan ús de la pirotècnia i de la vestimenta pròpia. Els balls de diables prenen inicialment protagonisme a les zones rurals, on els diables intentaven, sempre sense èxit, impedir el pas del Corpus o de les personalitats locals. Aquestes petites representacions exemplificaven la victòria del bé contra el mal, però més enllà de l'adoctrinament, molt probablement ja tenien una funció lúdica i de distensió.

Com moltes de les tradicions rurals, el ball de diables acaba per ser conegut a les ciutats a través dels mercats, moment

en què la gent del camp tenia accés als nuclis urbans. És justament quan arriba a les ciutats quan comença a distanciar-se de la celebració del Corpus –que és molt més solemne a les ciutats que als pobles– i adquireix la seva dimensió satírica.

L'origen en el temps coincideix amb la incorporació al Corpus d'altres tradicions catalanes com el Gegants i els Capgrossos. Aquest fet és conseqüència d'una època en la que es va produir una certa desacralització de la festa popular. Aquests nous espectacles de carrer varen passar a convertir-se en un divertiment pel poble, que era finançat majoritàriament per l'església, els gremis o el poder polític per millorar la seva imatge.

Tot i això, com la gran majoria de les tradicions catalanes, el diables són reinventats durant la Renaixença al s.XIX. Alliberats del seu vincle amb les celebracions religioses, els balls de diables passen a ser omnipresents arreu de la geografia catalana. Malgrat aquesta

revifalla sobtada, els balls de diables varen anar perdent popularitat amb el pas dels anys fins a ser pràcticament residuals durant la Segona República.

Amb els balls de diables gairebé desapareguts des de la postguerra, no serà fins mort del dictador Franco que no es tornaran a popularitzar com mai abans. Amb el renovat interès als anys vuitanta per recuperar els símbols de la cultura catalana, els carrers es van omplir de castellers, trabucaires, cercaviles, gegants, balls de bastons i diables. És en aquest context d'eufòria catalanista en el què s'instauen diversos actes que revitalitzen la cultura del foc al carrer i que esdevindran icònics: el correfoc de la festa major de la Mercè de Barcelona l'any 1979, l'Aquelarre de Cervera el 1978 i la cercavila de foc de Reus el 1980 (Carrera Escuder, M. 2016). Aquestes gran festes varen propiciar que molts joves fundessin les seves pròpies colles de diables. Tant va ser el creixement en el nombre de diables que el 1981 es celebrava al Penedès la primera trobada de diables de Catalunya.

Popularment es considera que el pas de ball de diables —on no intervenia el públic— a correfoc —on el públic balla amb els diables al ritme dels tambors— es va produir de forma espontània durant aquests primers correfocs dels anys vuitanta. Segons la llegenda urbana, els diables van saltar-se el protocol establert i varen començar a perseguir al públic on, uns pocs espectadors, van decidir posar-se a ballar amb ells. Sigui o no certa la història, la realitat és que a principis del anys vuitanta només es conservaven sis bèsties de foc a tot Catalunya i unes poques colles (Carrera Escudé, M. 2016), mentre que actualment hi ha més de tres-centes bèsties de foc i el seu número no para de créixer (Agrupació del Bestiari Festiu i Popular de Catalunya, 2018).

Bocs de Can Rosés

La colla neix l'any 1996, coincidint amb la Festa Major del barri de Les Corts, i és entrada al Registre d'Entitats el dia 1 de desembre del mateix any. Tot i això, no va ser fins la festa major del 2006 quan la colla va començar a tenir vida activa al barri. Actualment Bocs de Can Rosés compta amb uns 30 membres habituals i molts d'altres esporàdics. L'any 2008 es va crear la secció tabalera que acompanya els balls de diables de la colla.

Amb l'objectiu d'aproximar als veïns la cultura del món dels diables, Bocs de Can Rosés participa a les principals festes de foc del barri. Juntament amb la resta de colles de foc de Les Corts, és co-creadora del Guardià de les Corts, la bèstia de foc inspirada en la porta del drac de Gaudí dels pavellons de la finca Güell que va celebrar el seu bateig de foc el 2009 (Carabassa, A. 2009). Bocs de Can Rosés són membres de la Plataforma Infantil i Juvenil de les Corts on promouen actes com la Mostra d'Entitats.

A més, també participen al Correfoc de la Mercè, i durant els últims quatre anys un membre de la colla ha estat president de la Coordinadora de Diables i Bestiari de Foc de Barcelona. El 2016 van celebrar el bateig de foc de l'Aegis, la seva bèstia de foc pròpia.

Diablers

Quan es parla de diablers, es fa referència tant als uniformes com a les persones que interpreten aquest rol dins dels correfocs. Els uniformes són els que marquen els colors que identificaran la colla dins del món del foc, i solen estar formats per una **casaca**, una **caputxa** i uns **pantalons** a joc.

En el moment de cremar, cada colla disposa de les seves eines característiques. Si mirem colles de diablers del nord de Catalunya, és comú que cremin amb el que s'anomenen **forques**, una imitació de les forques de treballar el camp amb barres metàl·liques on fixar la pirotecnia. En canvi, a les colles del Barcelonès és habitual veure l'ús de **masses**, una mena de martells de fusta amb espai per la pirotecnia a la part superior. A diferència de la majoria de les colles de Barcelona, Bocs de Can Rosés és de les poques que crema amb llargues forques de fusta per commemorar l'origen agrari de Les Corts.

Tabalers

És comú que a les colles de diablers hi hagi un grup de percussió tradicional que acompanya els espectacles. Cal tenir en compte que tots els espectacles de foc solen anar acompanyats de percussió, pel que les colles que no disposen de grup propi solen demanar la col·laboració d'altres grups durant les actuacions. Això acaba per provocar que les colles de percussió que estan dins de colles de diablers s'organitzin de forma força autònoma i que tinguin actuacions pròpies a correfocs d'altres colles.

Les seccions de tabalers s'organitzen per veus segons el tipus d'instrument que fan servir. Així, la veu principal sol ser la dels segones o greus, que toquen el **tabal** —instrument tradicional que dona nom a la formació—, però sempre hi ha altres veus que toquen d'altres tipologies d'instrument. A diferència dels diablers, els grups de percussió se solen reunir periòdicament per assajar els temes musicals.

Bèsties de foc

Quan una colla es consolida i disposa de suficients recursos, és habitual que s'embarquin en la producció d'una **bèstia de foc**. Les bèsties solen ser els equivalents en els correfocs dels gegants i els Capgrossos a les cercaviles, i representen éssers zoomòrfics. Les bèsties destaquen per tenir molts **punts de foc** on col·locar pirotècnia. Per bé que hi ha algunes figures tradicionals com la víbria, l'àliga o el drac, les bèsties de foc no tenen una forma definida i cada colla les dissenya segons el seu tarannà.

Donat que el seu transport sol ser costós, molts dracs només solen sortir a carrer en celebracions especials com les festes majors del barri on pertany la colla. Quan una bèstia realitza la seva primera sortida se li fa el que es coneix com un **bateig de foc**, on bèsties de foc d'altres colles apadrinen la nova figura banyant-la en guspires. El 9 d'octubre de 2016 Bocs de Can Rosés va batejar l'Aegis, un gegantó de foc (Gomez, Querald et al 2016) fet per la pròpia colla i l'artista Dani Raya (Raya, D. 2016) i apadrinat per la bèstia de foc el Pork del Clot.

El Llucifer i la Diablessa

Al Penedès, Garraf i el Pla de Tarragona existeix la tradició de fer parlaments als valls de diables. Aquests varen ser l'origen dels **versots**, una petita representació satírica interpretada per diables i que sol acabar amb la celebració d'un correfoc. Amb els versots varen popularitzar-se també dues figures més o menys fixes dins l'imaginari del correfoc; el Llucifer i la Diablessa (Vallberdú, R. 2006).

Cada colla sol dissenyar aquestes dues figures al seu gust però, en pràcticament tots els casos, solen usar per cremar un **ceptrot**. Un ceptrot és una estructura sense forma establerta que permet cremar una gran quantitat de pirotècnia alhora, des d'una dotzena fins a un centenar de petards. En el cas de la colla de Diables Bocs de Can Rosés, la colla només disposa de la figura de la Diablessa, que surt només en comptades ocasions i que va carregada amb l'únic ceptrot de la colla.

Altres figures

A banda dels mencionats anteriorment, moltes colles disposen de criatures pròpies que fan sortir en certes ocasions. Aquestes poden ser des d'una vestimenta de gala fins a una bèstia de petites proporcions, passant per Capgrossos de foc o versions infantils de la bèstia principal de la colla.

Un bon exemple d'aquestes figures el trobem a la colla Diables de Sants on, anualment, celebren la festa pròpia de la colla amb la representació d'uns versots. Durant aquest acte, diversos diables surten disfressats de personatges i reciten rimes satíriques sobre l'actualitat del barri. En acabar, es celebra un gran correfoc pels carrers de Sants. Actualment Bocs de Can Rosés no disposa de cap figura d'aquesta mena, però n'incorporarà dues amb aquest projecte.

Les Corts

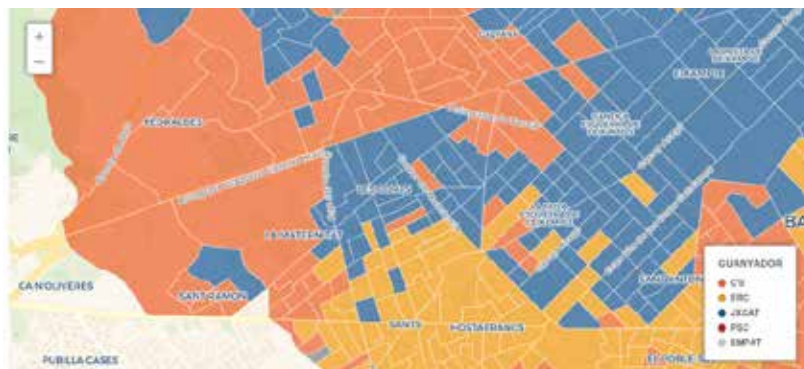
L'actual barri de les Corts destaca per ser una dels més contradictoris de la Ciutat Comtal. El barri limita pel sud amb el reaccionari barri de Sants, origen de les Joventuts d'Esquerra Republicana (JERC), la Candidatura d'Unitat Popular (CUP) i la Confederació Nacional del Treball (CNT). Per nord, en canvi, limita amb el conservador barri de Pedralbes, el barri amb major renda per càpita de tota la ciutat de Barcelona (El Periòdico, 2015). Aquesta coincidència, lluny de ser anecdòtica, ha modelat la forma de ser del barri fins a convertir-la en una membrana que permet la coexistència d'aquestes dues visions contraposades de la ciutat.

D'aquesta manera, a Les Corts trobem un teixit associatiu que omple els casals de persones joves i combatents amb ganes d'omplir els carrers de cultura viva. Com a contrapunt, a la Seu del Districte són comunes les queixes d'alguns veïns quan es realitza alguna activitat, especialment si és de percussió. Un barri entre el seny i la rauxa que, des de fa anys, té la promesa de trobar l'equilibri amb la construcció d'un nou casal de joves que mai arriba.

Del passat agrari ja només en queden tres masies que són conservades majoritàriament dins de propietats privades, com és el cas de la cèlebre

Masia del Barça. El barri només va esdevenir independent de Sarrià durant un curt període de temps al segle XIX i va haver d'annexionar-se a Barcelona per un reial decret. Poc després, va patir la seva primera transformació amb la revolució industrial. Durant aquella època i fins ben entrada la Segona República, Les Corts va esdevenir també una frontera entre dos mons aparentment irreconciliables: el frenètic món industrial i la tranquil·la vida rural.

Amb una de les casernes militars principals de la ciutat situada a Les Corts, en iniciar-se la Guerra Civil els seus carrers varen ser testimonis de la resistència contra els golpistes. Tot i això, amb la caiguda de Barcelona davant les tropes nacionals el barri va patir la seva més profunda i definitiva transformació. Als anys seixanta, un nou pla urbanístic va extingir el poc que quedava de rural al barri i va substituir la indústria per edificis residencials, deixant-lo amb la configuració actual.

Distribució de vot per carrers a les eleccions del 21 de desembre de 2018
(Garcia Morera, A. 2017)

FASE 1 generar un encàrrec

Seguiment, metodologia i col·laboracions

La metodologia de treball de Vestint el Foc de Can Rosés ha sigut, sense cap mena de dubte, el punt més important i característic de tot el projecte. Malgrat l'origen personal de la proposta, des d'un inici vaig entendre que no podia tractar-lo com un projecte de final de grau convencional. Així doncs, vaig buscar una colla de diables que volgués acceptar el projecte com si d'un encàrrec es tractés.

El motiu principal per aquesta decisió era que volia que el resultat final tingués una vida autònoma més enllà de la defensa, i això només era possible si aconseguia que diversos col·laboradors es sentissin part del projecte i en tinguessin cura. Tot i això, he de reconèixer que també m'atreia la idea de poder experimentar amb la gestió d'un projecte de producció cultural viu, on les decisions fossin meditades i discutides, i on la meua creativitat estigués en tot moment posada a prova per adaptar-me a les sensibilitats de tots els involucrats.

D'aquesta manera, als pocs dies de treballar la proposta la vaig presentar a l'assemblea mensual de la colla de diables **Bocs de Can Rosés** per veure si tenien interès. Coneixia alguns dels membres de la colla però no sabia del cert com seria rebuda la proposta. Per sort, el projecte els va semblar interessant. Aquell mateix dia es va formar una comissió de tres membres de la colla destinada al projecte que ens reuníem periòdicament —posteriorment varen acabar sent un total de cinc persones—. Això m'obligava a tenir resultats cada quinzena i, el que és més important, garantir que tot el que feia s'adeia amb la manera de fer i pensar de la colla. Dos dies més tard, em vaig reunir amb la doctora **Eulàlia Grau** de la Facultat de Belles Arts per iniciar aquest projecte final de grau.

FASE 2

contextualitzar el projecte

Tot i el gran magnetisme que desperta en mi el món del correfoc, la realitat és que ben poc en sabia de la història i organització d'aquesta tradició en el moment d'origen, com tampoc en sabia massa de la història de Les Corts. Donat que l'objectiu més ambiciós del projecte era, i segueix sent, que les noves figures passin a format part de l'imaginari del barri, era necessari donar un sentit coherent a tot el disseny. Així, durant els primers mesos em vaig entrevistar amb una sèrie de col·laboradors perquè m'ajudessin a farcir de sentit un projecte tant polièdric com aquest.

Per entendre el món del foc vaig contar en tot moment amb el recolzament de la **Edurne Gallastegui**, una bona amiga i segona cap de colla d'una de les colles de diables més antigues de Barcelona: Diables de Sants. Gràcies a ella vaig poder conèixer de primera mà les figures especials que té Diables de Sants i que han sigut la primera inspiració per definir Vestint el Foc de Can Rosés.

A l'hora d'elaborar un discurs coherent sobre el que representa el projecte dins la cultura popular vaig tenir la gran sort de comptar amb l'**Andreu Bernadàs**, director de Taller de Cultura, una de les principals empreses catalanes de gestió de festes populars i events multitudinaris. L'entrevista em va permetre entendre quines serien les meves funcions com a director del projecte.

Un cop definit com organitzar el projecte i la relació amb els col·laboradors, vaig entrevistar-me amb l'**Arnau Folch**, nom en clau de l'autor de la revista Llegendàrium, una jove però ambiciosa publicació digital dedicada a la mitologia i les tradicions catalanes. Per bé que puntual, aquesta col·laboració va se clau per entendre la dimensió satírica dels diables i la seva importància com a una de les tradicions nostrades més vives i heterogènies.

Finalment, després de la investigació autònoma sobre la història del barri de Les Corts, vaig iniciar el disseny de les figures.

FASE 3 conceptualitzar les figures

Fruit de les primeres entrevistes, vaig presentar a l'assemblea de Bocs de Can Rosés la primera proposta per les figures. Els dissenys prenen com a inspiració tres dels arquetips més representats a les gasetes satíriques: el burgés, el cura i el militar. Tres figures reconeixibles que representen la part més conservadora de la societat i, en el cas d'Espanya, el bàndol nacional i les faccions de poder del franquisme.

El motiu d'aquests arquetips es centrava en el fet que Les Corts, com es coneix actualment, és fruit de la onada d'immigració de la Postguerra, quan va deixar enrere els seus orígens agrari i industrial. Al tractar-se de diables, vaig creure convenient que les noves figures representessin personatges d'infame record que poguessin ser objectes de mofa. Aquesta mena de personatges, però, no solen ser molt coneguts.

Després d'un parell d'intents infructuosos, vaig contactar amb l'Associació Conèixer Història (ACH), una agrupació de llicenciats en història que té com a objectiu investigar i difondre el passat de Catalunya. Entre moltes altres activitats, la ACH organitza visites pels barris explicant la vida durant la Postguerra i, justament, la seva primera ruta havia estat al barri de Les Corts. Poc després vaig entrevistar la **Laura Molinos**, una de les historiadores fundadores de l'ACH. Aquesta va ser una de les col·laboracions més importants del projecte i gràcies a ella es van fixar les que acabarien sent les dues figures que el conformen: el burgés Leopoldo Planell, empresari vidrier de Les Corts i membre important del Sindicato Vertical Franquista, i «la monja», representant les religioses que gestionaven la presó de dones de Les Corts durant la Dictadura.

Per acabar de definir la figura de la monja, la doctora **Eulàlia Grau** em va posar en contacte amb la **Núria Cartull**, també professora de la facultat i membre de l'Associació de la Presó de Dones de les Corts. L'associació té com a objectiu conservar la memòria de la presó i denunciar el tracte inhumà que rebien les recluses. Arrel de presentar-los el projecte, em van posar sobre la pista d'un parell de tesis doctorals sobre testimonis de l'època i em van informar dels noms de les dues màximes responsables de l'organització de la presó i els seus abusos: Sor Felipa i Sor Ausència.

Després d'aquestes trobades vaig presentar les noves propostes de les figures a la comissió de Bocs de Can Rosés, on van agrair molt. La proposta va ser ratificada per l'assemblea de colla amb algunes esmenes importants de disseny. S'iniciava així la fase de producció del burgés Leopoldo i la Sor Felipa.

FASE 4 producció de les figures

Quant a la producció de les figures, era necessari que el seu disseny i execució complís molts requisits de seguretat abans de fer-se servir en un correfoc. Per això va ser necessària la col·laboració dels diables de Bocs de Can Rosés de cara a conèixer quines especificacions havien de complir tots els elements.

Després de recopilar els requeriments, va quedar clar que era inviable que jo m'encarregués de la elaboració de les vestimentes. Així doncs, vaig posar-me en contacte amb la modista **Ester Valiente**, una bona amiga amb una llarga experiència en la fabricació de roba de recreació medieval que recentment ha iniciat el seu propi negoci sota el nom de Tinue's Art. Gràcies a ella, les vestimentes del burgés Leopoldo i la Sor Felipa no només han estat fabricades a temps, sinó que han estat fetes posant cura tant als detalls tècnics com a l'execució del disseny dels personatges. Aquesta col·laboració, a més, ha fet que Bocs de Can Rosés encarregui noves cassagues de la colla a Tinue's Art, complint amb un dels objectius de generar ponts entre els participants.

Alguns membres de Bocs de Can Rosés havien intentat organitzar un taller per fabricar màscares per la colla. Com sol passar en aquesta mena d'associacions, moltes d'aquestes propostes acaben per desprioritzar-se per falta de temps, recursos o coneixement, i la idea estava aturada des de feia temps. Per aquest motiu vaig proposar que les dues figures portessin màscara i vaig comprometre'm a impartir-los un taller un cop el projecte acabés. Poc després vaig començar el modelat i producció de les diferents màscares aprofitant els equipaments de la Facultat de Belles Arts i amb la pacient ajuda del mestre de taller **Jordi Torras**.

Igual com passa amb les bèsties de foc, la gran majoria de les colles de diables sol encarregar la fabricació dels nous ceptrots a artesans especialitzats. El motiu és que solen ser elements de metall o fusta pensats per a durar que requereixen de tallers molt ben equipats. Donat el meu interès personal per aprendre els procediments de forja i soldat, vaig decidir encarregar-me'n jo mateix. Per sort, el taller de forja de la Facultat de Belles Arts no només disposa de tot el necessari, sinó que gràcies al mestre de taller, en **José Antonio Ares**, he pogut adquirir totes les competències necessàries per tirar en endavant els dissenys.

FASE 5

bateig de foc

Amb les figures pràcticament finalitzades, i durant la redacció de la present memòria, tota la colla de Bocs de Can Rosés es troba engrescada en l'organització de la seva festa anual: La II Cabronada de Les Corts. A l'edició d'enguany, l'acte començarà amb el bateig de foc del burgés Leopoldo i la Sor Felipa per part de l'Aegis. També assistiran la mantícora Voraxcis de la colla Mal-Llamp d'Igualada i el drac Miserach de Diable de Sant Pau d'Ordal. La celebració tindrà lloc el dia 16 de juny —pocs dies després del dipòsit de la memòria— a la plaça de Can Rosés que dona nom a la colla.

De cara al bateig de les figures, he treballat mà amb mà amb el lingüista **Eduard Abelenda** en la redacció de dos poemes dedicats a cadascuna de les figures. Els poemes seran llegits per primer cop durant la festa de La II Cabronada de les Corts, interpretats per la **Mireia Navarra**, professora de l'escola La Llotja i actriu amateur. Formalment, els versots han estat compostats com si de versots tradicionals es tractés i, més enllà del bateig, es podran fer servir de cares a presentar i explicar els personatges.

Finalment, els diables han realitzat les proves de foc de les figures per garantir que les disfresses siguin segures i, de mutu propi, la comissió del projecte ha dissenyat una posada en escena ad hoc pel bateig de foc de les figures, que combinarà foc i percussió.

Amb aquest acte, les figures passaran a formar part oficialment de la colla i, per extensió, de les festes de foc del barri de Les Corts.

Versos del Burgés Leopoldo
Eduard Abelenda Puigverd
Ferran Recio Calderó
1 de juny de 2018

El Burgés Leopoldo

Leopoldo és un mesquí
fa i desfà com un cretí.
De posat tranquil i altiu,
el que vulguis sentir et diu.
Amb la seva lent d'augment,
veurà on és el teu turment.

És com pocs foll i gasiu,
sempre té un ull que somriu.
De bon grat farà negoci,
si tu vols, pot ser el teu soci.
Però tingues per sabut,
que només creu al canut.

Si per mala sort l'avales,
vestirà les millors gales.
Ben satisfet del contracte,
te'n cantarà cada pacte.
Tu ja pots ser un escarràs,
que de cèntims no en veuràs.

És un dandi estafador,
vol sempre el millor postor.
Diu que és mecenes del poble,
però un nen val menys que un moble.
Si s'aixeca un dictador,
prepara't treballador.

Referent històric

Entendre la persona de Leopoldo Planell i Porcheras (1885 - 1953) és entendre l'evolució del propi barri de les Corts. Nascut en una família treballadora del barri, des de molt jove va estar relacionat amb diverses societats culturals com la Societat de Nous Artistes. Tot i això, el seu paper en la història va venir determinat per la seva entrada a la indústria del vidre l'any 1899, com a treballador de l'empresa vidriera de la família Juncosda i Tarrida, situada al barri Sants.

La industrialització que va patir Barcelona a finals del segle XIX va portar a l'aparició dels barris obrers i, en conseqüència, la fundació tant de sindicats com de patronals, dos col·lectius destinats a estar en perpetu conflicte. Així, mentre que el 1888 naixia a Sants la Unió General de Trabajores (UGT), els diversos rams industrials de la Ciutat Comtal començaren a agrupar-se per fer front a les exigències proletàries i a l'expansió del socialisme. Així, el 1908 la indústria vidriera funda la Unión Vidriera de España.

El 1913 Leopoldo Planell funda la seva pròpia empresa vidriera; «Planell & Borràs». Malgrat comptar inicialment amb 170 treballadors, l'inici de la Gran Guerra el 1914 va suposar un fort impuls per la indústria catalana i basca. Com a resultat d'aquest creixement, el 1917 Leopoldo deixa Planell & Borràs i funda «Planell & Ribas», convertint-se en un membre d'importància durant la fundació de la «Unión de Fabricantes de Vidrio».

En finalitzar la Gran Guerra l'any 1918 el desgast de la restauració borbònica era més que evident. Si bé durant el període de guerra Espanya s'havia mantingut neutral i això va

fomentar les exportacions, la sobreexplotació industrial va provocar un increment en la inflació i l'empobriment de la classe obrera, fet al que s'hi va afegir l'escassetat de productes de primera necessitat com el pa, els ous o la llet. El malestar provocat per aquesta situació va desencadenar la vaga general del 1917 i la cèlebre vaga de la Canadiense del 1919.

És justament durant aquests anys de crispació quan Leopoldo Planell viatja a Estats Units per conèixer les noves tècniques

industrials i empresarials. Poc després del seu retorn es publica el primer catàleg publicitari de la companyia i es modernitzen els processos de fabricació. Tot i això, aquestes millores no semblen repercutir en una millora de les condicions dels treballadors i l'any 1923 Leopoldo es víctima d'un atemptat fallit contra la seva persona. Malgrat l'ensurt, tot sembla indicar que Leopoldo va decidir ignorar les peticions dels treballadors i el 1925 la companyia va protagonitzar el seu incident més sonat: «la vaga de nens de 1925».

Francesc Pedra tenia llavors 11 anys i treballava d'aprenent a «Planell & Riba». Ja tip dels torns de vint-i-quatre hores i de l'explotació de nens des dels nou anys, Pedra va organitzar una vaga d'aprenents que va paralytizar tota la indústria vidriera de la ciutat. Malgrat el suport del sindicat, la situació pels nens va ser molt dura donat que fins i tot es van haver d'enfrontar als seus propis pares. Tot i això, arrel de la vaga es va aconseguir pujar l'edat de contractació fins als 11 anys i regular la duració dels torns.

Aquest conflicte no fou ni molt menys l'únic que hi hagué a les Cristalleries Planell. A tall d'exemple, entre el juny de 1917 i el juny de 1921 s'hi van produir 3 vagues i 2 aturades, 586 dies d'un total de 874 jornades laborals (Cortijo, D. 2018). Durant la Guerra Civil, l'empresa fou col·lectivitzada, però en acabar el conflicte el règim de Franco li va retornar la direcció a Planell y el va nomenar cap del Sindicato Provincial del Vidrio. Des d'aquell moment no es va organitzar cap més vaga en la indústria catalana del vidre, malgrat les exigències dels treballadors.

Disseny

La figura del burgés Leopoldo és la del perfecte galant que viu a costa de l'esforç dels altres.

Una criatura hipòcrita de cara alegre que va vestit amb un frac, barret de copa i monocle, símbols de poder, i està condemnat a esgrimir per sempre una falç, un dels símbols més reconeixibles de la lluita del poble català contra la opressió. Amb aquesta contradicció aparent entre les dues simbologies es pretén evocar una reflexió sobre les relacions de poder que han marcat la història de la nació catalana; i com aquestes només han trascendit a través de la reconstrucció nacional liderada per la burgesia.

Aquest missatge queda reforçat per la pròpia biografia d'en Leopoldo Planells, un burgés que s'ha fet a a sí mateix per mèrits propis però que, alhora, va ser el terror de molts dels seus treballadors. Més enllà de la seva inqüestionable visió pels negocis, Leopoldo va ser un mestre elegint a qui fer la rosca i, durant la Dictadura, es va postular com un referent dins del règim.

A banda del significat patriòtic de la falç, és també important el fet de que es tracta d'una eina de camp. A diferència de la majoria de colles de diables de Barcelona, Bocs de Can Rosés crema amb forques —per comptes de amb masses— com a recordatori al passat agrícola de Les Corts. Fent servir una falç es manté aquest homenatge, però es fa un pas endavant cap a l'evolució del barri al ser portat per un personatge que va iniciar la transformació del barri durant la Segona República fins a la Postguerra.

El patró de la vestimenta està extret d'un frac real però s'ha adaptat a les mesures de seguretat necessàries per poder-se fer servir en un correfoc, com l'afegit d'una tanca amb velcro o la cobertura del coll. El disseny està rematat amb botons impresos en 3D amb els símbols de la colla. Cal tenir en compte que el frac és l'uniforme civil destinat als actes de major solemnitat —com les trobades de diplomàtics i caps d'estat, per sobre de l'esmòquing i el jaqué— i, juntament amb el barret de copa i el monocle, són símbols de distinció lligats a la tradició de l'alta burgesia.

Per la màscara, la proporció dels ulls correspon a la d'una cara humana per facilitar la visió, però el nas és anormalment allargat i la boca s'ha model·lat a l'altura de la barbata. Amb aquestes deformacions es vol simular la cara d'un boc antropomorf, com el que apareix al logotipus de la colla de diables i amb el que es senten identificats.

Tant la falç, cremant sis petards alhora generant una cresta de guspires, com el disseny de les vestimentes, com la màscara, varen ser acceptats des d'un primer moment per l'assemblea de Bocs de Can Rosés sense cap mena d'esmena.

Versos de la Sor Felipa
Eduard Abelenda Puigverd
Ferran Recio Calderó
1 de juny de 2018

Sor Felipa

Monstre no sembla i sempre monja es mostra,
té molts de noms i també més d'un rostre.
Maria, Isabel, Felipa o Ausència,
són totes devotes de la indecència.
Amb el permís de Déu posa cadenes
i compta les tortures a dotzenes.

Pel costat dret diu que s'estima els nens,
i els pares -diu- se'n van d'allà serens.
No la vulguis sentir des de l'esquerra,
costat al qual ha declarat la guerra.
Tant si ets republicà com anarquista
tingues per cert que els fills perdràs de vista.

Si malauradament t'ha fet captiva,
demana a Déu que no et trobi atractiva,
perquè et doblegarà amb el braç ferreny
i no li sabrà greu si perds el seny.
Encobridora de violacions,
a les parets enterra els teus nadons.

Una legió de negres vestimentes
són l'embolcall d'idees truculentes.
Si de l'Estat un jutge et fa enemiga
perquè és comprat, amb elles et castiga.
El teu infern, de mil dones botxins,
dimonis de nit que van misa als matins.

Referent històric

Malgrat ser tristament coneguda pels abusos de l'època franquista, la presó de dones de Les Corts va ser fundada l'any 1936 pel Comité de Presons de la Generalitat de Catalunya, just iniciada la Guerra Civil. Pocs mesos abans, durant els combats de resistència contra el cop d'estat del 19 de juliol, s'havia enderrocat la Galera, l'antiga presó de dones de Barcelona. Per construir-la, la Generalitat va expropiar el col·legi El Bon Consell, que era propietat de l'ordre de les Dominiques de la Presentació.

Les infraestructures de la nova presó de dones varen ser insuficients des d'un primer moment. Amb la Guerra Civil ja en marxa, les recluses vivien amuntegades. La situació va arribar al seu punt màxim quan els carrers es van omplir de sang enfrontar-se, per un costat, la Generalitat, els comunistes estalinistes del PSUC, la UGT i l'Estat Català; i per l'altre, i els comunistes troskistes del POUM amb el suport dels anarquistes de la FAI i la CNT. Els enfrontaments van acabar amb uns cinquants morts i més de mil ferits i la presó de dones es va omplir amb presoneres troskistes i anarquistes. Aquests fets varen ser coneguts com el Fets del maig del 1937.

En un context bèl·lic cada cop més obvi, la presó de dones es va convertir en un perillós polvorí. Dins dels seus murs convivien representants de l'esquerra anarquista i comunista amb les presoneres de l'extrema dreta anti-republicana. Tot, sota l'estricta vigilància del cos de funcionàries de la República.

El 26 de gener del 1939 les tropes franquistes entraren a Barcelona. Tot just dos dies després, la presó de dones de Les Corts va començar

a funcionar com a presó provincial, augmentant en centenars el nombre de recluses i empitjorant de forma dràstica les condicions de vida de les presoneres.

«Poc temps després, en virtut d'un concert signat pel Servei Nacional de Presons, i com a tantes d'altres presons de dones de l'etapa franquista, les tasques d'administració i vigilància de les preses van anar a càrrec d'ordes religioses femenines; per al cas de Les Corts, les Filles de la Caritat de Sant Vicenç de Paül» (Presó de dones, 2012).

Els primers anys de la postguerra varen ser els més durs dins la presó. El 1939 hi havia prop de dues mil recluses en una infraestructura pensada per poc més d'un centenar, i més de quaranta nens. Al llarg dels anys 1939 i 1940 van ser afusellades prop d'onze dones. Segons els testimonis que ens han arribat, les religioses que controlaven el centre no van escatimar esforços en reprimir les presoneres, especialment aquelles titllades de "rojas". Tot i això no es tracta d'un fet aïllat, ja que es conserven testimonis semblants a totes les presons de dones d'aquella època, totes controlades per ordres religioses. Aquest fet va en consonància amb el sentiment que la pròpia Església Catòlica va mostrar durant la Guerra Civil i la Postguerra on, majoritàriament, es veia la República com un enemic a abatre i la guerra contra el roig com una croada necessària (Ruiz Expósito, M. 2008).

La precària situació sanitària del presidi feia que moltes dones estiguessin llargs períodes convalescents per malalties fàcilment tractables i, fins i tot, es coneixen casos de

mort de nadons. El menjar del menjador era infame i escàs i només aquelles presoneres que podien pagar els preus abusius de l'economat podien menjar en condicions. Els documents també demostren que es va fer una gestió fraudulenta del centre i que moltes dones no rebien les pagues per les seves feines de costura. Abundaven els càstigs físics i psicològics mentre les monges exercien un dur adoctrinament religiós, polític i cultural sobre tota la població de la presó. El català estava prohibit dins del recinte, i s'obligava a les presoneres a fer la salutació feixista i a formar al pati. (Ballbona, A. 2018).

L'octubre del 1955 es va tancar la presó per ordre de la Direcció General de Presons. Les presoneres que encara quedaven varen ser traslladades temporalment a la Presó Model d'homes.

Disseny

Sor Felipa és legió, un dimoni que habita al cor de cada monja que, en nom de Déu, comet el mal. Convençuda que tot el que fa és just, viu eternament amb posat pietós, mentre la meitat del seu rostre mostra la ràbia de no entendre perquè crema als inferns. Psicòtica i paranoica, sota els seus hàbits només hi bull l'ànsia per buscar culpables innocents a qui castigar. Cega a les faltes dels poderosos sempre que paguin almoines, està condemnada a mantenir de peu el símbol de la fertilitat a la que va renunciar.

El disseny de la monja va ser el que va patir més canvis durant el projecte. En els primers dissenys es tractava d'un cura aguantant un

ceptrot amb forma de símbol femení. Només veure'l, la comissió dedicada al projecte va decidir portar el disseny a l'assemblea per tal de discutir-lo. La colla, molt lligada a festes i reivindicacions de caire feminista, va considerar després d'una llarga discussió que el ceptrot s'havia de redissenyar.

Gràcies a l'entrevista amb la Laura Molinos de la Associació Conèixer Història, el cura va ser substituït per l'actual monja. Seguint els testimonis de les recluses de la presó de dones, queda clar que va ser la cobdícia i mala fe de moltes de les monges la que va provocar la majoria de les situacions dramàtiques que allà van produir-se.

Per al ceptrot, després de diverses propostes vaig optar per adaptar una il·lustració que havia fet l'Ana Bolao, membre de la colla Bocs de Can Rosés, on es mostrava un úter adaptat per semblar un cap de boc. Donat que el posicionament del símbol ja no estava a la zona genital, vaig modificar la cornamenta pels elements anatòmics originals per evitar confusió sobre els seu significat. A més, es van incorporar múltiples punts de foc que fan que pugui usar-se amb diverses configuracions.

Un dels aspectes en el que vaig posar més cura va ser en que tots els elements fossin pensats perquè ho pogués dur amb comoditat una dona. En general, la majoria de figures d'aquesta mena solen anar acompanyades de ceptrots molt pesats o màscares molt aparatoses que només les solen poder portar els homes més corpulents i alts de les colles.

Per la màscara s'han aprofitat les proporcions zoomorfiques del burgés i s'han conservat la forma de les celles i el nas per mantenir la uniformitat entre les dues figures. Tot i això, degut al vel que porta la monja, la cornamenta ha sigut substituïda per dues petites banyes frontals. A més, s'han eliminat les barbes perquè farien pensar en un mascle cabró.

La composició final d'aquesta figura ha causat un gran impacte a totes les persones relacionades amb el món del foc a qui se'ls ha ensenyat. A més, la colla ha decidit des d'un primer moment que aquesta figura la portaran dones sempre que sigui possible.

Bateig de foc

El dia 16 de juny del 2018 a les 20:30 es va celebrar a plaça Can Rosés la segona Cabronada del barri de Les Corts. L'acte organitzat per la colla de diables Bocs de Can Rosés consisteix en un trobada de bèsties de foc d'arreu del territori català. Enguany han participat el gegantó Aegis, la mantícora Voraxcis de la colla Mal-Llamp d'Igualada i el drac Miserach de Diables de Sant Pau d'Ordal.

La festa s'ha iniciat amb el bateig de foc del Burgés Leopoldo i la Sor Felipa. Durant la celebració s'han presentat les figures al nombrós públic assistent, tot interpretant un espectacle de foc dissenyat per la pròpia colla que combinava el foc amb la lectura dels poemes que acompanyen a les respectives figures. L'acte va seguir amb el tradicional correfoc pels carrers del centre històric del barri i un sopar de germanor entre les colles.

Fotografies cedides per Joan Andreu Ramis

Fotografies cedides per Vicens Artola

Pàgina web del projecte

Per tal de poder fer difusió de les figures i la història del barri que representen, un dia després del bateig de foc s'ha fet públic a les xarxes socials la web del projecte. La pàgina disposa de tota la informació sobre el context de l'obra, els poemes, les especificacions tècniques de les figures i una extensa col·lecció de fotografies.

<https://tinyurl.com/vestintelfoc>

Referents

Wheat & Steak

Rua de carrer, tèxtil i fibra de vidre

Antoni Miralda i Bou, 1981

Generalment, quan es pensa en Antoni Miralda es sol fer referència a les seves obres anti-militaristes i comestibles. Tot i això, aquesta obra participativa pels carrers Kansas té un magnetisme especial. Després d'haver conegut la cultura americana, aquesta cercavila post-moderna i despreocupada uneix d'una manera peculiar la cultura Europea d'on prové Miralda i l'Americana que l'ha adoptat. Una fórmula que ha repetit en diverses ocasions i que sempre genera un debat al voltant de la festa popular i el seu significat. Malgrat que tant conceptual com formalment s'allunya molt d'aquest projecte, m'ha estat inevitable pensar en aquesta obra quan em plantejava el paper que poden tenir les belles arts la cultura, més enllà del purament estètic.

Los Nacionales

Gravat sobre paper. 140x100cm

Juan Antonio Morales, 1937

Aquest encàrrec del Ministeri de propaganda de la República Espanyola al pintor Joan Antonio Morales ha esdevingut un dels més cèlebres de la Guerra Civil espanyola. La seva estètica entre còmica i avantgardista va ser la responsable de fixar a tota la població la imatge arquetípica del bàndol nacional, que encara perdura avui dia. Al nivell personal, la seva força expressiva m'ha acompanyat sempre com a referent i per la seva capacitat de transmetre un missatge clar i concís de forma efectiva. Per això, aquesta va ser la imatge a la que vaig recórrer per fer la primera proposta del disseny de les figures.

Figures especials de Diables de Sants

Tècnica Mixta

Josep Alcober (Pitu), 1989.

El Rat Penat, la Medusa, l'Unicorn i el Mascle Cabró formen part de la colla de Diables de Sants des de fa més de vint-i-cinc anys. Per bé que les seves característiques fan que no puguin sortir al carrer gaire sovint, cada any formen part de l'espectacle i dels versots que la colla organitza pel seu aniversari, i gaudeixen de l'estimació per tots els diables. Amb les seves clares diferències, aquestes quatre figures varen ser el detonant del projecte en les que em vaig inspirar per idear *Vestint el Foc de Can Rosés*.

Antecedents

Després de la pluja

Escenografia per la
companyia L'Esfera Teatre
Ferran Recio, 2017

El disseny d'escenografies és una feina complexa en la que no només es necessària adequar-se a un guió teatral, sinó que és imprescindible saber transmetre i involucrar a tota la companyia, especialment al director escènic. A més, els terminis per tenir cada element pactat i produït són molt ajustats i requereixen d'una rígida planificació i d'una bona gestió dels imprevistos.

Generació #2

Alabastre i vídeo (122')
Ferran Recio Calderó, 2016

Aquesta obra forma part d'una sèrie d'obres que, sota el nom de «Generació», explora els motius de la infelicitat de la meua generació molts cops etiquetada com a «millennial». A la sèrie, un material clàssic —en aquest cas una talla d'alabastre fent una peineta— dialoga amb un element que ha estat quotidià per la gent del meu entorn —en aquest cas un televisor emetent publicitat de quan era petit— per generar un discurs crític amb les idees amb les que varem ser educats. Aquest joc irònic i de contraposició és el mateix que he volgut portar a terme a Vestint el Foc de Can Rosés amb la contradicció entre les figures i el ceptró amb el que cremen la pirotècnia.

Augurium II: Decimatio

Rol en viu per 20 jugadors i 10 tècnics

Ferran Recio Calderó, Albert Hornos,
Edurne Gallastegui, Mireia Navarra i
Pablo Martínez, 2017

Des de fa més de deu anys, combino les meves obligacions laborals amb la organització i direcció d'events de rol en viu, tant de recreació històrica com fantàstica. Aquesta mena de projectes comporten unes dificultats organitzatives i creatives molt diferents a les de la producció individual. Cal tenir en compte que a cada projecte hi participen desenes de persones i la seva organització recorda a la d'una obra de teatre. Gràcies a aquests events, he adquirit moltes competències que m'han permès treballar en àmbits aliens a la producció artística tradicional.

Pressupost

La següent taula mostra el que hauria estat el pressupost del projecte d'haver-se tractat d'un encàrrec convencional. Donat que es tracta d'un treball final de grau s'ha arribat a un acord diferent amb la colla Bocs de Can Rosés pel qual la majoria de les hores de fabricació no s'han comptabilitzat i només s'ha costejat el cost dels materials i els encàrrecs a terceres parts.

Concepte	Cost
Disseny i contextualització de les figures	300 €
Material	320 €
Confecció i material tèxtil vestit burgés	170 €
Confecció i material tèxtil vestit monja	85 €
Producció màscares	250 €
Producció ceptrots	250 €
Total	1375 €

Conclusions

Com diu el poema d'en Joan Vergés, la meua relació amb el projecte va ser com infant, que dóna el seu cor als dies que vindran. Tot va iniciar-se en un període de molta fatiga personal en la que fer una obra de caire museístic corria el risc d'acabar sent un simple tràmit per tancar l'expedient. Després de vuit anys a la facultat on sempre m'he impositat nous reptes, acabar de forma inercial se'm feia injust i desagrat.

Per això vaig prendre una arriscada decisió: iniciar un projecte gran, on es pugui involucrar a molta gent, que m'obligui a treballar de la millor manera possible. No era el primer cop que m'embarcava en una proposta d'aquesta mena, però fins ara sempre ho havia fet des de la tranquil·litat de tractar temes que estaven dins la meua bombolla de confort. Haver de treballar amb associacions, entitats i regulacions m'ha obert la porta a nous reptes que m'han engrescat i obsessionat a parts iguals.

Sabent que aquest tipus d'encàrrecs de producció cultural no són comuns a la Facultat de Belles Arts, no voldria finalitzar aquesta memòria sense deixar constància de la importància que tenen per a un artista, sigui jove o no. Si bé són tipus de feina que semblen inabastables quan s'està dins la facultat, la realitat és que aquest sol ser el camí pel qual molts artistes podran seguir exercint com a tals, ja sigui a títol individual o col·lectiu.

Bibliografia

Agrupació del Bestiari Festiu i Popular de Catalunya. *Inventari de bestiar festiu [en línia]*. *Bestiari.cat*, 2018, [Consulta: 12 d'abril del 2018] Disponible a: <<https://inventari.bestiari.cat/>>.

Ajuntament de Barcelona. *Història del barri de les Corts [en línia]*. *Web de l'Ajuntament de Barcelona* [Consulta: 2 de març del 2018]. Disponible a: <<http://lameva.barcelona.cat/lescorts/ca/historia-del-barri-de-les-corts>>.

Ballbona, Anna. *Preses del franquisme [en línia]*. El Punt Avui+, 1 de març del 2014 [Consulta: 20 d'abril de 2018] Disponible a: <<http://www.elpuntavui.cat/article/2-societat/5-societat/721016-preses-del-franquisme.html>>.

Carabassa, Angie. *Bateig de Foc del Guardià de les Corts, apadrinat pels dracs Gaudiamus i el Capallà [Vídeo]*. Angie Carabassa, 2009 [Consulta: 5 de juny de 2018] Disponible a: <<https://www.youtube.com/watch?v=dKKvpWHUJTQ>>.

Carrera Escudé, Manel. *El Correfoc: Del ball estàtic al foc en moviment [en línia]*. Festes.org el lloc on comença la festa, Associació Cultural Rebombori Digital, 2016, [Consulta: 15 de març de 2018]. Disponible a: <<http://www.festes.org/articles.php?id=180>>.

Cortijo, Dani. *Vaga infantil a les Cristalleries Planell [en línia]*. Altres Barcelones, 8 de desembre de 2008 [Consulta: 7 de maig del 2018]. Disponible a: <<http://www.altresbarcelones.com/2009/12/vaga-infantil-les-cristalleries-planell.html>>.

Crespi Vallbona, Montserrat. *Activitat festiva popular en l'era de la globalització: el cas de Catalunya*. Directora: Alabart Vilà, Anna. Barcelona: Universitat de Barcelona. Departament de Teoria Sociològica, Filosofia del Dret i Metodologia de les Ciències Socials. 2003. 596 pàgines. [Consulta: a dia 1 de juny de 2018] Disponible a <<http://hdl.handle.net/10803/2961>>. ISBN 8468814369.

El Periòdic. *Mapa de la renda familiar per barris de Barcelona [en línia]*. Diario El Periòdic, 2015. [Consultat el 9 de maig del 2018]. Disponible a: <<https://www.elperiodico.com/es/graficos/barcelona/renta-familiar-por-barrios-barcelona-13930/#>>

Folch, Marc. *La tradició del foc catalana — Solstici d'estiu de 2017 [en línia]*. Revista Llegendàrium, 2017, [Consulta: 5 de febrer del 2018]. Disponible a: <<http://www.llegendesdecatalunya.cat/sant-joan-2017/>>.

Garcia Morera, Auri. *Els resultats del 21-D a Barcelona, carrer per carrer [en línia]*. Revista ara.cat, 22 de desembre del 2017, [Consulta: 21 de febrer del 2018]. Disponible a: <https://www.ara.cat/elections21d/resultats-21D-Barcelona-seccions-censals_0_1928807264.html>.

Gomez, Querald; Feliu, Anna. *Els Bocs de Can Rosés presentaran l'Aegis a la Festa Major de les Corts* [multimèdia]. Redacció BTV notícies. Barcelona: Betevé, 27 de setembre del 2016 [Consulta: 25 de maig del 2018]. Disponible a: <<http://beteve.cat/bocs-can-roses-presentaran-aegis-festa-major-lescorts/>>

Molina Javierre, M. Pilar. *La Cárcel de Mujeres de Barcelona, Les Corts, un instrumento represivo de adoctrinamiento ideológico y moral durante el franquismo* [en línia]. Còrtum Club, 5 de setembre del 2016 [Consulta: 20 de maig del 2018]. Disponible a: <<https://clubcortum.wordpress.com/2016/09/05/la-carcel-de-mujeres-de-barcelona-les-corts-un-instrumento-represivo-de-adoctrinamiento-ideologico-y-moral-durante-el-franquismo/>>.

Presó de dones. *Breu hstòria de la presó de dones de Les Corts* [en línia]. Associació Memòria Presó de Dones de les Corts. Associació per la Cultura i la Memòria de Catalunya, 2012 [Consulta: 26 d'abril del 2018]. Disponible a: <<http://www.presodelescorts.org/pagines/2-breu-hist%C3%B2ria>>

Raya, Dani (2016). *Bèstia de foc Aegis, para la Colla de Diables els Bocs de Can Rosés*. [Consulta: 7 del maig del 2018] Disponible a: <<https://daniraya.com/modelado/aegis/>>.

Ruiz Expósito, María Dolores. *Mujeres almerienses represaliadas en la posguerra española (1939-1950)*. Director: Quirosa-Cheyrouze, Rafael. Universidad de Almería. Facultad de Humanidades y Ciencias de la Educación. Departament de Geografia, Historia e Historia del Arte, 2008. p.165-179. ISBN 9788482409023.

Tot Barcelona. Ruta desconocida . *Cristalerías Planell. Les Corts* [en línia]. Tema Fantástico, S.A, 2010 [Consulta: 7 de maig del 2018]. Disponible a: <<http://totbarcelona.blogspot.com/2010/03/ruta-desconocida-cristalerias-planell.html>>.

Vallverdú Albornà, R. *Foc en dansa. Els balls de diables tradicionals del Penedés i el Camp de Tarragona*. L'Arboç, Esbart Català de Dansaire, Carrutxa; 2006.

Glossari de termes

Àliga: bèstia de foc tradicional que representa un àliga amb una corona i garlandes

Ball de diables: acte tradicional català on els participants vestits de diables dansen tot cremant pirotècnia al ritme que marca un grup de percussió

Bateig de foc: correfoc on s'estrena una figura i es celebra un acte on les colles convidades ruixen amb guspines la nova figura

Bèstia: figura d'imatgeria festiva zoomòrfica amb portador intern o extern, de carcassa i/o figuració total o "protèsica", amb caràcter individual o grupal, i amb una tècnica, funcionalitat i simbolisme determinats, així com llurs col·lectius humans i models associatius (Cordomí, X., 2008).

Casaca: part superior de l'uniforme de diable que representa els colors de la colla de diables.

Caputxa: element de tela que cobreix el cap dels diables. Pot estar annexat a la cassaca o ser una peça a part i sol tenir decoracions relacionades amb la colla de diables.

Ceptrot: estructura metàl·lica entre un metre i mig i dos metres d'allargada on hi ha múltiples punts de foc. Els ceptrots poden presentar moltes formes però tenen en comú que permeten cremar una gran quantitat de pirotècnia alhora, des de una dotzena fins a un centenar de petards

Diable: participant d'un correfoc que pertany a una colla de diables y que interpreta el ball de diables amb l'uniforme de la colla mentre crema pirotècnia.

Diablesa: figura tradicional de correfoc que prové de la tradició dels balls de diables amb parlaments i que surt en ocasions especials a les celebracions.

Drac: bèstia de foc tradicional que representa un drac

Forca: estri per cremar pirotècnia amb forma forca de treballar el camp

Llucifer: figura tradicional de correfoc que prové de la tradició dels balls de diables amb parlaments i que surt en ocasions especials a les celebracions.

Massa: estri per cremar pirotècnia amb forma de martell de fusta

Punt de foc: suport metàl·lic que s'afegeix a una estructura per aguantar pirotècnia.

Tabal: instrument de percussió tradicional català que s'usa en la celebració de diverses festivitats com el correfoc

Tabaler: persona que toca el tabal o algun altre instrument en una colla de percussió tradicional catalana

Versot: representació satírica que celebren els diable per festivitats senyalades. Consisteixen en l'escenificació d'uns versos satírics on es fa una crítica l'actualitat local

Víbria: animal de la mitologia fantàstica medieval i popular, amb aspecte de drac i marcats caràcters femenins. És una criatura habitual en el bestiar de foc català.

Ferran Recio Calderó

✉ ferranrecio@gmail.com
🌐 <http://bit.ly/ferranrecio>
☎ +34 646 943 540

M'interessa el fer i el per què fer, provocar emocions i pensaments, expressar idees subtilment i, sobretot, m'agrada l'espai i la gent.

Per això, tot m'ha dut a centrar-me en l'art expandit dins l'escenografia, les instal·lacions, la performance i el rol en viu.

Sempre des d'un punt de vista personal, però en la col·laboració amb d'altres que exigeix la producció artística del segle XXI.

